

Przegląd piśmiennictwa pielęgniarstwa na podstawie czasopisma „Pielęgniarstwo XXI wieku”

Review of nursing literature on the basis of journal “Nursing in the 21st Century”

Jarosława Belowska¹, Aleksander Zarzeka¹, Łukasz Samoliński¹,
Mariusz Panczyk¹, Lucyna Iwanow², Joanna Gotlib¹

¹Zakład Dydaktyki i Efektów Kształcenia, Wydział Nauki o Zdrowiu, Warszawski Uniwersytet Medyczny

²Wydział Nauki o Zdrowiu, Warszawski Uniwersytet Medyczny

AUTOR DO KORESPONDENCJI:

Jarosława Belowska

Zakład Dydaktyki i Efektów Kształcenia Wydziału Nauki o Zdrowiu
Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego
jul. Żwirki i Wigury 81, 02-091 Warszawa
tel./fax: (22) 57 20 490, (22) 57 20 491
e-mail: jaroslawa.belowska@wum.edu.pl

STRESZCZENIE

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA PIELĘGNIARSKIEGO NA PODSTAWIE CZASOPISMA „PIELĘGNIARSTWO XXI WIEKU”

Cel pracy. Czasopismo „Pielęgniarstwo XXI wieku” jest kwartalnikiem wydawanym od 2002 roku, poruszającym problematykę innowacji w obszarze pielęgniarstwa, położnictwa i innych nauk o zdrowiu. Na jego łamach publikowane są recenzowane artykuły poglądowe i przeglądowe, oryginalne prace badawcze z dziedziny pielęgniarstwa i dziedzin pokrewnych, prace kazuistyczne oraz omówienia, komentarze i recenzje. Celem pracy była ilościowa i jakościowa analiza publikacji zamieszczonych w czasopiśmie „Pielęgniarstwo XXI wieku”.

Materiał i metodyka. Do analizy włączonych zostało 247 artykułów, opublikowanych w latach 2010–2015.

Wyniki. W analizowanym okresie w „Pielęgniarstwie XXI wieku” ukazało się 247 publikacji, wydanych w 19 zeszytach czasopisma. Średnio w jednym numerze czasopisma publikowanych jest 13 artykułów. Największy odsetek spośród wszystkich publikacji dotyczył prac oryginalnych i artykułów poglądowych. Pozostałe rodzaje prac stanowiły niewielki procent wszystkich publikacji: sprawozdania, komunikaty i recenzje oraz studium przypadku.

Podsumowanie. Przegląd artykułów opublikowanych w tym periodyku wskazuje na znaczący rozwój tendencji do wydawania pozycji specjalistycznych i klinicznych w obszarze pielęgniarstwa.

Słowa kluczowe:

pielęgniarstwo, piśmiennictwo przeglądowe, badania naukowe pielęgniarstwa

ABSTRACT

REVIEW OF NURSING LITERATURE ON THE BASIS OF JOURNAL “NURSING IN THE 21ST CENTURY”

Aim. The first issue of *Nursing in the 21st Century* was published in 2002. The journal is dedicated to provide information on innovations in nursing, midwifery, as well as other health sciences. It includes peer-reviewed meta-analyses and review papers, original research studies on nursing and related areas, case reports, as well as discussions, comments, and reviews. The study aimed to perform a quantitative and qualitative analysis of articles published in *Nursing In the 21st Century*.

Materials and Methods. In the study, the authors looked at a total of 247 articles published between 2010 and 2015.

Results. As many as 247 articles were published in 19 issues of *Nursing In the 21st Century* during the period that the authors looked at. There were some 13 articles per every single issue on average. Original papers and meta-analyses were most frequently published types of publication. There were also other types of articles, like reports, communications, reviews, and case studies but they were only a tiny fraction of the overall number of publications.

Conclusion. Authors' review of the articles published in the journal revealed a clear tendency to issue specialist and clinical publications on nursing.

Key words:

nursing, review literature as topic, nursing Research

WSTĘP

Czasopismo „Pielęgniarstwo XXI wieku” (*Nursing in the 21st Century*) ukazuje się kwartalnie (4 numery w roku) od 2002 roku. Periodyk ten skierowany jest do szerokiego grona środowiska pielęgniarstwa, stawiającego na osobisty rozwój zawodowy i ustawiczną edukację,

służąc środowisku jako forum prezentacji wyników badań, odkryć teoretycznych, czy dyskusji poglądowych. Od momentu powstania czasopisma wydano w nim ponad 1000 artykułów naukowych. Publikowane są w nim recenzowane artykuły poglądowe, oryginalne prace badawcze

z dziedziny pielęgniarstwa i dziedzin pokrewnych, prace kazuistyczne oraz omówienia, komentarze i recenzje [1].

Pismo „Pielęgniarstwo XXI wieku” powstało w roku 2002 r. z inicjatywy ówczesnej Dziekan Wydziału Pielęgniarstwa i Nauk o Zdrowiu prof. zw. dr hab. Ireny Wrońskiej. Do 2010 roku Pielęgniarstwo XXI wieku było wydawane przez Wydawnictwo Czelej. Obecnie czasopismo wydaje Wydawnictwo Uniwersytetu Medycznego w Lublinie. Artykuły publikowane na łamach „Pielęgniarstwa XXI wieku” dostępne są w formie papierowej jako wersji pierwotnej czasopisma oraz w wersji elektronicznej w systemie Open Access [1]. Obecnie czasopismo jest indeksowane w Polskiej Bibliografii Lekarskiej, Pol-Index, Google Scholar oraz Index Copernicus Master List. W rankingu czasopism naukowych, prezentowanym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2015 roku, aktualnie posiada jedną z najwyższych punktacji naukowych spośród wszystkich polskich czasopism pielęgniarskich (6 pkt.) [2]. Poprzez treści publikowanych artykułów oraz rzesze ich czytelników, stanowi formę transferu wiedzy pomiędzy nauką a praktyką.

CEL PRACY

Celem pracy była ilościowa i jakościowa analiza publikacji zamieszczonych w czasopiśmie „Pielęgniarstwo XXI wieku”.

Kryterium włączenia poszczególnych pozycji piśmiennictwa do przeglądu

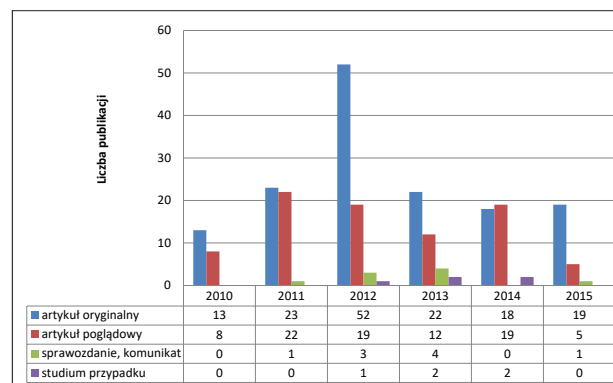
Kryterium włączenia poszczególnych pozycji do prezentowanego przeglądu piśmiennictwa był czas, w którym opublikowano prace. Prezentowany przegląd piśmiennictwa obejmował okres od 1 czerwca 2010 do 15 lutego 2016 roku, obejmujące najbardziej aktualne piśmiennictwo naukowe w wersji elektronicznej czasopisma. Do prezentowanej analizy z obiektywnych względów nie włączone zostały ostatnie dwa wydania czasopisma z 2015 roku (numer 3/2015 i 4/2015) z powodu braku ich dostępności w chwili przygotowania tekstu do druku.

Przegląd piśmiennictwa

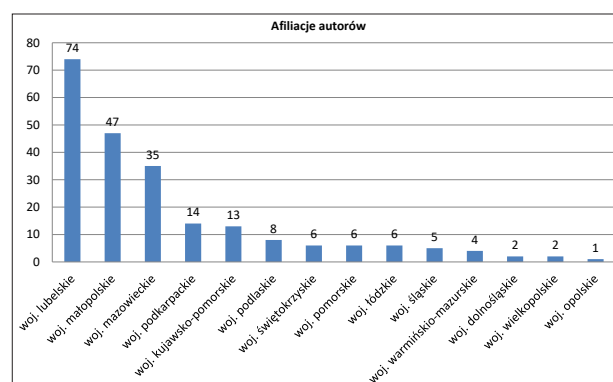
W analizowanym okresie (2010-2015) w „Pielęgniarstwie XXI wieku” ukazało się 247 publikacji wydanych w 19 zeszytach czasopisma. Średnio w jednym numerze czasopisma publikowanych jest 13 artykułów. Największy odsetek spośród wszystkich publikacji dotyczył prac oryginalnych ($n=146$, 59,10%) i artykułów poglądowych ($n=86$, 34,81%). Pozostałe rodzaje prac stanowiły niewielki procent wszystkich publikacji: sprawozdania, komunikaty i recenzje ($n=9$, 3,43%) i prace kazuistyczne ($n=6$, 2,42%), (Ryc. 1).

Największa liczba opublikowanych artykułów z uwzględnieniem afiliacji pierwszego autora pracy dotyczyła województwa lubelskiego (30%) oraz województwa małopolskiego (19%) i mazowieckiego (14%), co szczegółowo przedstawia Ryc. 2. W przeglądzie czasopisma „Pielęgniarstwo XXI wieku” w latach 2010-2015 odna-

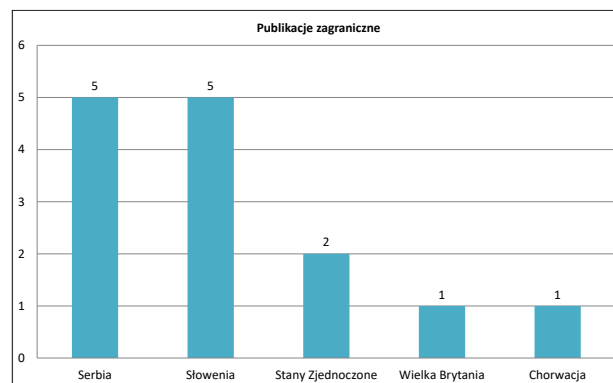
leżono także 14 pozycji zagranicznych, spośród których najliczniej reprezentowano Serbię (36%) oraz Słowenię (36%), (Ryc. 3).

Ryc. 1. Liczba publikacji czasopisma „Pielęgniarstwo XXI wieku” w latach 2010-2015 z podziałem na rodzaje publikacji

Ryc. 2. Liczba publikacji czasopisma „Pielęgniarstwo XXI wieku” z uwzględnieniem afiliacji pierwszego autora według województw

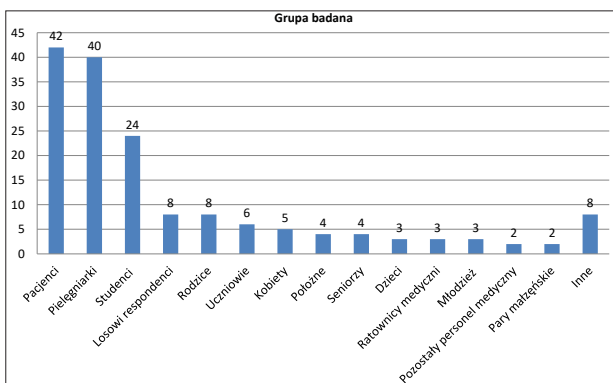
Ryc. 3. Liczba zagranicznych prac opublikowanych w czasopiśmie „Pielęgniarstwo XXI wieku” względem afiliacji pierwszego autora

Autorzy artykułów oryginalnych najczęściej posługiwali się kwestionariuszem własnej konstrukcji (65,3%) oraz kwestionariuszem standaryzowanym (20,7%), co szczegółowo przedstawia Ryc. 4. Jedynie 2 spośród zaprezentowanych prac opisywało badanie powtórzone w czasie lub z wykorzystaniem grupy kontrolnej (1,3%).

■ Ryc. 4. Rodzaje narzędzi badawczych wykorzystanych do badań w pracach oryginalnych.

W badaniach opublikowanych w czasopiśmie „Pielęgniarstwo XXI wieku” najczęściej badaną grupą przez autorów prac oryginalnych są pacjenci, stanowiąc blisko 30% całości prac oraz pielęgniarki (20%) (Ryc. 5).

■ Ryc. 5. Charakterystyka i liczebność grup badanych

Największa liczba publikacji oryginalnych opierała się na badanej grupie liczącej od 100 do 300 osób (45%). Tylko 43% wszystkich prac oryginalnych opierało się na analizie statystycznej otrzymanych wyników i zawierało nazwę wykorzystanego testu statystycznego oraz wartość współczynnika *p*. W dorobku „Pielęgniarstwa XXI wieku” można odnaleźć również 9 publikacji z wykorzystaniem grupy liczącej od 500 do 1000 osób oraz 3 prace z więcej niż 1000 respondentów (Tab. 1).

■ Tab. 1. Podział opublikowanych prac z grupą badaną z uwzględnieniem jej liczebności

Liczba badanych (Materiał)	Liczba publikacji	%
0-100	n=59	39,59%
101-300	n=67	44,96%
301-500	n=8	5,36%
501-1000	n=9	6,04%
1001 i więcej	n=3	2,01%

Blisko co piąta ze wszystkich opublikowanych materiałów dotyczyła jakości życia pacjentów, nieco mniej podejmowało tematykę związaną z jakością opieki pielęgniarskiej i poziomem świadczonych usług medycznych. (Tab. 2).

■ Tab. 2. Podział opublikowanych prac z uwzględnieniem podejmowanej tematyki

Tematyka	Liczba publikacji	%	
Zagadnienia kliniczne	Kardiologia	n=7	2,83%
	Farmakologia	n=2	0,80%
	Endokrynologia	n=1	0,40%
	Chirurgia	n=9	3,64%
	Onkologia	n=2	0,80%
	Neurologia	n=1	0,40%
	Pediatria	n=9	3,64%
	Ginekologia	n=5	2,02%
Kształcenie	Przeddyplomowe	n=15	6,07%
	Podyplomowe	n=11	4,45%
Pacjenci	Jakość życia	n=29	11,74%
	Edukacja i wiedza	n=13	5,26%
	Bezpieczeństwo	n=7	2,83%
	Postawy	n=19	7,69%
Personel medyczny	Jakość opieki	n=23	9,31%
	Postawy i wiedza	n=22	8,90%
	Organizacja pracy	n=20	8,09%
	Bezpieczeństwo i higiena pracy	n=12	4,85%
Pielęgniarstwo transkulturowe	n=6	2,42%	
Profilaktyka	n=18	7,28%	
Narzędzia do badań	n=5	2,02%	
Historia zawodu	n=9	3,64%	

PODSUMOWANIE

Czasopismo „Pielęgniarstwo XXI” jest jednym z wydających czasopism w dziedzinie pielęgniarstwa i położnictwa w Polsce. Przegląd artykułów opublikowanych w tym periodyku zwraca uwagę na znaczący rozwój tendencji do wydawania pozycji specjalistycznych i klinicznych w obszarze pielęgniarstwa. Środowisko socjologów i historyków zwraca uwagę na znaczący udział czasopiśmiennictwa profesjonalnego w upowszechnianiu idei zawodowych [2]. Dzięki tym funkcjom czasopismo zaspokaja potrzeby związane z przynależnością do określonej grupy zawodowej, chęć dzielenia się wiedzą, a także przeżyciami, spostrzeżeniami i doświadczeniami. Ponadto jest doskonałą inspiracją do rozwoju zawodowego i ustawicznego kształcenia się w oparciu o najnowsze dowody naukowe oraz jest swego rodzaju potwierdzeniem ważności swojej pracy jako służby społecznej i jako działań istotnych z punktu widzenia dobra społecznego.

„Pielęgniarstwo XXI wieku” to czasopismo naukowe, wobec którego środowisko pielęgniarskie ma wysokie oczekiwania, co do poziomu naukowego prezentowanych prac. Każde czasopismo powinno w jak najwyższym stopniu gwarantować publikację tekstów o najwyższych, światowych standardach naukowych. Zgodnie z aktualnymi tendencjami, które obserwować można na arenie czasopism międzynarodowych, wyniki badań prezentowanych na łamach czasopisma „Pielęgniarstwo XXI wieku” stanowią fundament praktyki pielęgniarskiej opartej na wiarygodnych dowodach naukowych, czyli *Evidence-based Nursing Practice (EBNP)*. W chwili obecnej tematyka EBNP coraz częściej pojawia się w polskim piśmiennictwie

pielęgniarskim, podkreślając znaczenie i korzyści wynikające z jego wdrożenia do praktyki zawodowej, wzorując się na jego doskonałym funkcjonowaniu w innych krajach wysokorozwiniętych, tym samym próbując uświadomić i uzupełnić wiedzę polskiego środowiska pielęgniarskiego [3-7]. Warto podkreślić, że w ostatnich latach w czasopiśmie „Pielęgniarstwo XXI wieku” ukazuje się coraz więcej prac oryginalnych, co jest dobrym prognostykiem na przyszłość i świadectwem coraz większego zainteresowania pielęgniarek prowadzeniem badań naukowych, a co za tym idzie, doskonaleniem codziennej praktyki i profesjonalizacją zawodu. Niestety w zdecydowanej większości są to prace z badaniami prowadzonymi w nielicznych, zazwyczaj niereprezentatywnych grupach badanych, zazwyczaj badania jednoosobowe, a tylko znikomy odsetek prac zawiera badania porównawcze lub badania z grupą kontrolną. Większość badań prowadzonych jest przy użyciu autorskiego kwestionariusza ankiety, stworzonego specjalnie na cele badania, a z narzędzi standaryzowanych, takich jak kwestionariusze i skale, umożliwiając porównywanie uzyskanych wyników z innymi, światowymi publikacjami, korzysta nieznaczna liczba Autorów. Ponadto, tylko nieco ponad 40% publikacji, zgodnie z zasadami *Evidence-based Nursing*, zawiera analizę statystyczną prezentowanych wyników badań. Zwraca również uwagę wciąż duży odsetek publikowanych prac poglądowych, niewnoszących zwykle niczego nowego do aktualnej wiedzy, opartych często na książkach i podręcznikach, a nie na aktualnym, polskim i światowym piśmiennictwie źródłowym. Niepokojący jest również fakt, iż pielęgniarki nie podejmują się przygotowania prac przeglądowych, gdyż na łamach czasopisma „Pielęgniarstwo XXI wieku” w prezentowanym przeglądzie piśmiennictwa nie został opublikowany żaden artykuł w tym charakterze. Nowoczesne pielęgniarstwo powinno być budowane na zwiększeniu przygotowywania i publikowania przez pielęgniarki nie tylko artykułów badawczych z elementami statystyki, ale również obfitujące w artykuły bazujące na *systematic review*, czyli rodzaju przeglądu piśmiennictwa, skupiającego się na jednym zagadnieniu, wykonanym w oparciu o dowody naukowe i zawierające opis identyfikacji, ocenę, wybór i podsumowanie tych wyników.

Zdaniem Autorów może być to spowodowane brakiem znajomości zaawansowanego warsztatu naukowego w tej grupie zawodowej, co wynika z braku doświadczenia w prowadzeniu badań naukowych przez pielęgniarki w poprzednich latach oraz brakiem kształcenia w obszarze metodologii badań naukowych w poprzednim systemie kształcenia pielęgniarek i położnych i nieumiejętnością zastosowania jej w praktyce.

W ostatnich czasach kształcenie pielęgniarek i położnych przeszło gruntowne zmiany. Realizowane dotychczas kształcenie w tych obszarach odbywało się głównie na poziomie średnim w liceach medycznych i szkołach zawodowych. Program oraz treści kształcenia w takich typach kształcenia niestety nie były nastawione na naukę i nabycie umiejętności badawczych i warsztatu naukowego przyszłych pracowników ochrony zdrowia, skupiając się przede wszystkim na doskonaleniu umiejętności zawodowych. W związku z brakiem tradycji kształcenia

w tym obszarze, wciąż brakuje również kadr zajmujących się kształceniem i doskonaleniem umiejętności badawczych w różnych grupach zawodowych specjalistów nauk o zdrowiu, w szczególności pielęgniarek jako najliczniejszej grupy zawodowej w tej dziedzinie.

Światowe tendencje, obserwowane w krajach wysokorozwiniętych, dotyczące praktyki zawodowej specjalistów nauk o zdrowiu, w tym pielęgniarek, kładzie się coraz większy nacisk na wykorzystywanie wyników badań naukowych w codziennej pracy klinicznej (*Evidence-based Practice*), co wpływa korzystnie nie tylko na bezpieczeństwo pacjenta, personelu medycznego, czy skuteczność wykonywanych procedur medycznych, lecz również na ich efektywność finansową i wzrost jakości świadczonych usług pielęgniarskich.

Obserwowany w ostatnim czasie wzrost liczby organizowanych konferencji naukowych dedykowanych pielęgniarkom, jak również wyższy odsetek powstających pielęgniarskich czasopism naukowych w ciągu roku, wskazuje na zainteresowanie środowiska pielęgniarskiego udziałem i prowadzeniem badań naukowych. Należy więc promować prowadzenie badań naukowych, zgodnie z najwyższymi i możliwie najlepszymi standardami metodologii badań naukowych, a także promować prowadzenie badań wieloosobowych, prowadzonych według jednolitych protokołów badawczych. Wiąże się z tym konieczność rozszerzenia dostępnej oferty kształcenia podyplomowego o treści uwzględniające szeroko pojętą tematykę prowadzenia badań naukowych w pielęgniarstwie, a także zachęcenie pielęgniarek do samokształcenia i doskonalenia umiejętności, nie tylko zawodowych, ale również związanych z wykorzystywaniem dowodów naukowych w codziennej pracy zawodowej.

PIŚMIENNICTWO

1. Pielęgniarstwo XXI wieku: www.piel21w.umlub.pl; data pobrania 07.03.2016.
2. Wykaz czasopism naukowych opracowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2015 roku, część B; data pobrania 07.03.2016 r. http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_12/57768c2cb322779eb01734014ff4be38.pdf
3. Nowakowska H, Olszewska J, Grabowska H. Polskie czasopisma pielęgniarskie. *Problemy Pielęgniarstwa*. 2012; 20 (4): 535–538.
4. Belowska J, Panczyk M, Gotlib J. Comparison of knowledge and attitudes towards the use of scientific research in clinical practice among departmental and charged nurses. *Polish Journal of Public Health*. 2014;124(3): 138-144.
5. Belowska J, Panczyk M, Zarzeka A, i wsp. Wiedza i postawy pielęgniarek po ukończeniu szkolenia specjalizacyjnego z pielęgniarstwa epidemiologicznego wobec praktyki zawodowej opartej na dowodach naukowych – doniesienie wstępne. *Problemy Pielęgniarstwa*. 2015; 23 (2): 150-159.
6. Belowska J, Panczyk M, Zarzeka A, i wsp. Knowledge and attitudes of nurses after completion of specialist training in palliative nursing care against evidence-based professional practice. *Pielęgniarstwo Polskie*. 2015; 4: 425-429.
7. Gotlib J, Belowska J, Żmuda-Trzebiatowska H, i wsp. Ocena wiedzy i postaw pielęgniarek na temat praktyki zawodowej opartej na dowodach naukowych. *Problemy Pielęgniarstwa*. 2015; 23 (2): 177-182
8. Gotlib J, Belowska J, Panczyk M. Wiedza i postawy pielęgniarek wobec wykorzystywania wyników badań naukowych w codziennej praktyce klinicznej – doniesienie wstępne. *Problemy Pielęgniarstwa* 2014; 22 (3): 281-287.

Praca powstała przy wsparciu finansowym Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego (Grant Młodego Badacza, NZD/PM1/16).

Praca przyjęta do druku: 14.03.2016

Praca zaakceptowana do druku: 14.06.2016